

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 1995 M. KOVO 31 D. NUTARIMO NR. 465 "DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 1993 M. KOVO 3 D. NUTARIMO NR. 124 "DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ, VALSTYBINIO ARBITRAŽO, PROKURATŪROS BEI VALSTYBĖS KONTROLĖS DEPARTAMENTO DARBUOTOJŲ DARBO APMOKĖJIMO" DALINIO PAKEITIMO" ATITIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO 46 STRAIPSNIO PIRMAJAI DALIAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS PROKURATŪROS ĮSTATYMO 4 STRAIPSNIO PIRMAJAI DALIAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖS ĮSTATYMIUI, TAIP PAT LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMIUI "DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ TEISĖJŲ, PROKURATŪROS DARBUOTOJŲ, VALSTYBINIŲ ARBITRŲ BEI VALSTYBĖS KONTROLĖS DEPARTAMENTO DARBUOTOJŲ TARNYBINIŲ ATLYGINIMŲ"

1995 m. gruodžio 6 d.
Vilnius

[...] "Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas." Kiekvienai valdžios institucijai yra nustatyta jos paskirtį atitinkanti kompetencija, kurią lemia tos valdžios vieta bendroje valdžių sistemoje ir jos santykis su kitomis valdžiomis. Taigi Konstitucijoje yra įtvirtintas atskirų valdžios šakų savarankiškumas, o kartu ir jų subalansavimas bei pusiausvyra.

[...] Vienas iš fundamentalių demokratinės valstybės bruožų yra teisėjų ir teismų nepriklausomumo principas.

[...] teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijos yra būtinos pirmiausia dėl to, kad būtų užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės.

[...] Konstitucijos 109 straipsnio nustatyta: "Teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi. Teisėjai, nagrinėdami bylas, klauso tik įstatymo." [...] nepriklausomumas yra ne privilegija, o viena svarbiausių teisėjo ir teismo pareigų, išplaukianti iš Konstitucijos garantuotos žmogaus teisės turėti bešališką ginčo arbitražą.

Būti nepriklausomam teisėją įpareigoja ir priesaika, kuri priimama prieš pradėdant eiti jam savo pareigas. Teisėjas prisiekia "būti ištikimas Lietuvos Respublikai, vykdyti teisingumą tik pagal įstatymus, ginti žmogaus teises, laisves ir teisėtus interesus, visada būti sąžiningas, humaniškas ir savo elgesiu nepakenkti teisėjo vardui".

[...] Teisėjo ir teismo nepriklausomumo vykdant teisingumą garantijų turinį pirmiausia lemia jų nepriklausomumas: a) nuo byloje dalyvaujančių šalių bet kokio kišimosi, b) nuo valstybės valdžios, valdymo, taip pat visuomenės institucijų, korporacinių, neteisėtų asmeninių ar kitokių interesų įtakos.

[...] Teisėjas pagal jo atliekamas pareigas negali būti priskirtas prie valstybės valdininkų. Iš jo negali būti reikalaujama dalyvauti vykdam kokią nors politikos kryptį.

[...] teisėjų nepriklausomumo garantijas galima sąlyginai suskirstyti į tris grupes: a) teisėjo įgaliojimų trukmės neliečiamumo, b) teisėjo asmens neliečiamumo, c) teisėjo socialinio (materialinio) pobūdžio garantijas.

a) Teisėjui, kuris sąžiningai atlieka savo pareigas, yra garantuota, kad jis nebus atleistas iš pareigų kitais negu jame nustatytais pagrindais (kol nesibaigs įgaliojimų laikas arba jis nesulauks įstatyme numatyto pensinio amžiaus, dėl sveikatos būklės ir kt.). Įgaliojimų trukmės neliečiamumo garantija yra svarbi tuo, jog teisėjas, kad ir kokios politinės jėgos būtų valdžioje, išlieka nepriklausomas, jis neverčiamas taikytis prie galimos politinių jėgų kaitos. Kita vertus, Konstitucijos 115 straipsnyje teisėjui atleisti iš pareigų yra nustatyti du specifiniai pagrindai: kai savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, taip pat kai įsiteisėjo jį apkaltinęs teismo nuosprendis. Tai reiškia, kad teisėjams yra keliami labai dideli profesinio ir etinio pobūdžio reikalavimai. Teisėjo elgesys tiek darbe, tiek po darbo neturi kelti jokių abejonių dėl jo nepriklausomumo.

b) Konstitucijos 114 straipsnio antroje dalyje nustatyta, kad teisėjas negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas, negali būti kitaip suvaržyta jo laisvė be Seimo, o tarp Seimo sesijų - be Respublikos Prezidento sutikimo. Konstitucijos 116 straipsnyje numatyta, kad Aukščiausiojo Teismo pirmininką ir teisėjus, taip pat Apeliacinio teismo pirmininką ir teisėjus už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą arba priesaikos sulaužymą, taip pat paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, Seimas gali pašalinti iš pareigų apkaltos proceso tvarka. [...] teisėjo neliečiamumo garantija reiškia ir jo asmens apsaugą nuo bandymų daryti jam išorinį poveikį. Konstitucijos 114 straipsnyje yra įtvirtinta, baudžiamoji atsakomybė už mėginimą kokia nors forma paveikti teisėją norint sukliudyti teisingai išnagrinėti bylą teisme.

c) Būdamas teisinių ginčų arbitras, teisėjas privalo ne tik būti pasirengęs profesiniu atžvilgiu, turėti didelį autoritetą, bet ir būti materialiai nepriklausomas.

[...] bet kokie mėginimai mažinti teisėjo atlyginimą ar kitas socialines garantijas arba teismų finansavimo ribojimas yra traktuojami kaip kėsinimasis į teisėjų ir teismų nepriklausomumą. [...] Konstitucijoje nėra nustatyta, kuri institucija - Seimas ar Vyriausybė nustato teisėjų atlyginimus. Tačiau vadovaudamasis bendraisiais teisėjų ir teismų nepriklausomumo konstituciniais principais įstatymų leidėjas įtvirtino normą, kad teisėjų atlyginimus nustato Lietuvos Respublikos įstatymai.

[...] teisėjų darbo užmokesčio fondą kiekvieniems metams tvirtina ne Vyriausybė, bet Seimas biudžeto įstatymu. Pagal šio fondo dydį yra nustatomi ir teisėjų atlyginimai bei esamos šių atlyginimų priemokos. Dabartinė kiekvieno teisėjo atlyginimo struktūra priklauso ne nuo išnagrinėtų bylų ir juo labiau ne nuo konkrečiose bylose priimtų sprendimų, o nuo bendrų kriterijų, kuriais remiantis nustatomas teisėjų darbo užmokestis. Tarnybinių atlyginimų priemokos nėra nustatomos personaliai. [...] Premijavimas yra individualaus skatinimo forma. Tai reiškia, kad tokiam skatinimui teisėjai gali būti atrenkami personaliai, premijos dydis taip pat gali būti nustatomas individualiai kiekvienam iš premijuojamųjų. [...] Premijų paskirtis paprastai yra tikslinė - skatinti darbuotojų motyvaciją siekti tam tikrų rezultatų. [...] Premijų skyrimas paprastai yra susijęs su darbo teisinių santykių įgyvendinimu, tuo tarpu teisėjai nėra kam nors pavaldūs, taip pat ir Vyriausybei ar teisingumo ministrui, todėl teisėjų premijavimas pažeidžia teisėjų ir teismų nepriklausomumą. [...] vykdydamas teisingumą teisėjas klauso tik įstatymo. Tai reiškia, kad teisėjas negali būti skatinamas ar orientuojamas, kaip išnagrinėti bylą - jis privalo nustatyti objektyvią tiesą byloje ir remdamasis įrodytais juridiniais faktais tiksliai pritaikyti įstatymą. Be to, visi teisėjai turi vienodą statusą, skiriasi tik jų įgaliojimai, priklausantys nuo to, kurios grandies teisme teisėjas dirba.